

9/11's ord og billeder genfortolket

Anmeldelse af Literature after 9/11 redigeret af Ann Keniston og Jeanne Follansbee Quinn

“Litteraturen efter 9/11” kan både pege på en interesse i litteraturens behandling af angrebet på USA i 2001 og dets direkte følger i form af personlige tab og offentlig tematisering, og på en mere generel pejling af litteraturens situation i det, som efter tolv år uden globale kriser indvarslede en ny og mere kompliceret tidsalder. *Literature after 9/11* er af mange gode grunde fokuseret på selve det traumatiske angreb på World Trade Center (og ikke så meget Pentagon), og der er i den generelt velredigerede antologi en stor spændvidde i forhold til de bøger, der har meldt klarest ud i forhold til 9/11. Det akademiske håndværk er også i orden, om end man savner lidt af det *schwung*, som andre skribenter, som der til gengæld flittigt refereres til i antologien, har fremvist.

Antologien kommer således vidt omkring den tilgængelige litteratur, som på en gang kan synes sparsom og som en lille markant bølge i litteraturen. Meget er allerede glemt, som eksempelvis den lyriske digtning, der måske har fungeret godt i situationen, men som med tiden ikke synes at kunne fremvise den ødemark eller det hyl, som kan udfordre den fortællende fiktion omkring emnet, hvilket måske ikke kun skyldes forfatterne, men tidens prosafiksering.

Tilbage står så en række værker, som på forskellig vis har taget favntag med 9/11, og som for nogle forfatterskaber har betydet en ændret tid at skrive i. Det gælder eksempelvis for Chuck Palahniuk, der i *Fight Club* kunne skrive på en sorgløs dyrkelse af vold i en kedsommelig tid. Det går ikke på samme måde efter 9/11, men Lance Rubin viser i sin artikel, hvordan Palahniuk med romanen *Lullaby* formår at skrive med både brod og indføling om post-9/11-tilstanden.

De ændrede vilkår for forfattere gælder måske mere end nogen anden for Don DeLillo, hvis *Falling Man* udkom for sent til at antologien har kunnet kommentere fyldestgørende på romanen. I stedet tager Michael Rothbergs artikel “Seeing Terror, Feeling Art” udgangspunkt i en læsning af DeLillos *Mao II*; en roman, som i udtalt grad tematiserer forholdet mellem litteratur og terror. Næsten symptomatisk synes Rothbergs artikel at stifte sig i forsøget på at beskrive, hvad litteraturen skal stille op

som modsvar til terroren, ud over at besværges, at den må tage chancer og være åbensindet. Det er jo så netop, hvad DeLillo ikke formåede med *Falling Man*.

Et værk, som til gengæld tager chancer, er Jonathan Safran Foers *Extremely Loud & Incredibly Close*, der skiftevis er blevet kaldt fremragende og spekulativ. Både Mitchum Huehls og Laura Frost bruger det meste af deres artikler på at kommentere Foers roman med dens enfoldige historie om drengen Oskar og de mange grafiske og fotografiske repræsentationer, der blander sig i romanens ordstrøm.

Frost leverer et af de bedste bidrag, ikke mindst i kraft af hendes diskussion af fotografierne af 9/11, der har et godt blik for, hvordan fotografi og litteratur interagerer. Hun citerer Susan Sontag for, at fortællinger får os til at forstå, mens fotografier hjemsøger os, og hun fortsætter med at udpege et velkendt problem med billederne af de stoiske faldende kroppe. For de var i virkeligheden vildt fægtende, og det indre i det skrøbelige hylster må have været panisk, og hun leverer dermed et fint argument for, at de forskellige medier behøver hinanden.

Antologien vier et par artikler til Art Spiegelmans *In the Shadow of No Towers*, som på den ene side syntes at følge logisk efter holocaust-tegneseriealbummene *Maus I og II*, men på den anden side satte Spiegelman på nye prøver, fordi der var tale om en begivenhed, som alle på en eller anden måde havde været vidne til i modsætning til holocaust. I Simon Cooper og Paul Atkinsons artikel "Graphic Implosion" bredes synsvinklen ud til andre, mindre nykanoniserede tegneseriealbums, som demonstrerer, hvordan fantastiske genrer kan være overraskende udtryksfulde i forhold til et stof, hvor grænsen mellem patos og patetisk er snæver.

Der peges også sigende på, at der er et fravær af fiktion om Irak, som jo trods alt er det land, der som en indirekte konsekvens af 9/11 har oplevet enorme omvæltninger med masser af amerikanske soldater til at bevidne det. Men det er vel netop pointen, at der er så meget, som ikke lader sig skrive som fiktion, slet ikke mens der stadig er en voldelig og ustabil situation i landet. Der kom heller ikke meget fiktion om 9/11 umiddelbart efter angrebet, og det er først fra 2004, at man for alvor kan tale om en bølge i fiktionen om 9/11. Nancy K. Millers indledende artikel omhandler således ikke skønlitteraturen, men de portrætter af næsten totusinde dræbte, som New York Times trykte i de første måneder efter angrebet, mens Simon Stow skriver indsigtfuldt om, når billeder også kan blive for meget, og trækker spor tilbage i det man, varsomt, kan kalde sorgens pornografi.

I en kort oversigtsartikel om teater, meget kortere end de andre bidrag, opremser Robert Brustein alle de forfattere, som det kunne have været interessant at få et stykke om 9/11 fra, men som altså ikke har kastet sig over temaet. Ligeledes har Irak-krigen heller ikke sat sig store spor i den samtidige dramatik. Brusteins artikel demonstrerer også, hvordan teater og litteratur i høj grad opererer som adskilte kredsløb (hvis man vel at mærke ser bort fra Das Beckwerk, som jo så bare ikke er med i denne antologi).

Fraværet af litteratur uden for den engelsksprogede verden er markant, bortset fra Frederic Beigbeders *Windows of the World*, som der flittigt refereres til, og som jo gør sit for at skjule, at det er en fransk roman. Den britiske 9/11-litteratur får til gengæld et kapitel for sig, og sympatisk, men ikke helt vellykket, trækkes Philip Roths *The Plot Against America* ind i konteksten, selvom dens berøring med 9/11 er svag.

Arabisk litteratur er der ikke noget af, skønt det ville være oplagt at undersøge, om 9/11 havde sat spor i denne del af verden. Heller ikke en velanskreven roman som Moshin Hamids *The Reluctant Fundamentalist* er der blevet plads til, selvom den i allerhøjeste grad skriver sig ind i temaet. Hvis man går bredere ud i kunsten, sådan som antologien også selv gør det, så er kontroversielle Karlheinz Stockhausen heller ikke en figur, som der ofres plads på, selvom han (med forståelig vrede til følge) fik sat hele spørgsmålet om æstetik og etik på spidsen og dermed formåede at skabe en debat, som ville kunne løfte spørgsmålet om, hvordan 9/11 repræsenteres, til en mere overordnet diskussion af, hvad der er sket med litteraturens og kunstens vilkår.

Alt i alt er antologien på trods af sine mangler et solidt bidrag til forståelsen af litteraturen efter 9/11, og på mange måder er indtrykket af sammenblandingen af vidnesbyrd, litterære repræsentationer, fotografier, film, kunst og tegneserier, at intet medie i sig selv er i stand til at give et adækvat udtryk for begivenheden og det komplekse trauma (som ikke blev mindre komplekst af både at blive efterfulgt af en underlig tomhed og økonomisk fest, og af et par uheldige krige), men at de tilsammen kan forene det kritiske og det empatiske.

Literature after 9/11. Redigeret af Ann Keniston og Jeanne Follansbee Quinn. New York: Routledge, 2008. 316 sider, 60 £.

